

4. Klochko O. Adaptation of education system of Ukraine in global informatization / O. Klochko // Information Technologies in Education: Scientific Journal. Issue № 1(34). – Kherson: KSU, 2018. – P. 65–78.
5. Presidential Committee on Information Literacy: Final Report [Електронний ресурс] / January 10, 1989. Retrieved October 25, 2012. – Режим доступу: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>. – Дата звернення: 05.10.18. – Назва з екрана.
6. Клочко О.В. Прикладна спрямованість навчання інформатики студентів вищих аграрних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова.- К., 2004.- 20 с.
7. Клочко О.В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. ... д-ра педагогічних наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. В. Клочко : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2018. – 41 с.
8. Клочко О. В. Експериментальне оцінювання інформатичної складової фахової компетентності майбутніх менеджерів аграрного виробництва / О.В. Клочко, Н.О. Клочко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редрада. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – № 19 (26). – 260 с. – С. 123–127.

УДК 378.014.15

М. М. Козяр, І. С. Коваль, Львів, Україна / Kozyar M. M., Koval I. S., Lviv, Ukraine

КОНКРЕТНО-НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Анотація. Визначено та теоретично обґрунтовано конкретно-наукові підходи до формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, а саме: аксіологічний – виробляє позитивне ставлення до формування професійної готовності рятувальників як особистісної цінності та становленню їхньої власної професійної позиції; діяльнісний – сприяє формуванню готовності рятувальників шляхом їх залучення до безпосередньої самостійної діяльності в умовах ризику; компетентнісний – дає змогу направити освітній процес на формування здатності та готовності професійно виконувати функціональні обов'язки в екстремальних умовах.

Ключові слова: рятувальники, конкретно-наукові підходи, аксіологічний, діяльнісний та компетентнісний підходи, формування професійної готовності до діяльності в екстремальних умовах.

SPECIFIC-SCIENTIFIC APPROACHES TO THE FORMATION OF PROFESSIONAL READINESS OF SURVIVORS

Annotation. The concrete scientific approaches to the formation of professional readiness of future rescuers to work in extreme conditions are determined and theoretically substantiated, namely: axiological - produces a positive attitude towards the formation of the readiness of rescuers as a personal value and the formation of their own professional position; activity - contributes to the formation of readiness of rescuers by their involvement in direct independent activity in a risky situation; competency - allows the educational process to be directed to the formation of the ability and readiness to professionally perform the functional duties in extreme conditions.

Key words: rescuers, concrete-scientific approaches, axiological, activity and competence approaches, formation of professional readiness for activity in extreme conditions.

Постановка проблеми. Сьогодні педагогіка розвивається та поєднує в собі різні галузі знань, що дає змогу виокремити, проаналізувати та розкрити її методологію в системі методологічного знання для обґрунтування й розробки удосконалених, модерних парадигм, концепцій, форм, методів і механізмів її дослідження. У XXI столітті основною педагогічною думкою є переосмислення стратегії розвитку освіти, що вимагає трансформацій у світлі нових наукових орієнтирів з урахуванням того, що методологічні підходи у педагогіці детермінуються особистісними та суспільними цінностями в конкретній галузі життєдіяльності. З огляду на зазначене постає потреба розгляду та обґрунтування конкретно-наукових методологічних основ феномену професійної готовності рятувальників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що проблема конкретно-наукової методології майбутнього фахівця окреслюється у досить обмеженій кількості

наукових праць (О. Діденко, І. Зязюн, А. Литвин, Н. Ничкало, Л. Руденко, С. Сисоєва та інші). У той же час професійно-екстремальна підготовка потребує наукових праць в яких розглядатиметься конкретно-наукова методологія формування готовності рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

Мета статті полягає у розкритті суті конкретно-наукових методологічних підходів, основою яких є формування професійно готовності рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

Виклад основного матеріалу. Кожна галузь освіти має специфічні лише для неї вихідні положення, які є теоретичним фундаментом її наукової методології. Врахування того, що педагогіка на противагу точних та природничих галузей знань є суспільною наукою, опирається не лише на власні наукові факти, а й на соціально-психологічні закономірності розвитку, що висвітлюються історією, філософією, психологією, соціологією та ін.. Це дало змогу визначити та обґрунтувати конкретно-наукові методологічні підходи, що покладені в основу формування професійної готовності рятувальників: аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний. Розглянемо їх детальніше.

Як свідчать результати аналізу, на сучасному етапі розвитку професійна підготовка опирається на соціально-політичну й соціально-економічну ситуацію суспільства, тому шляхом аксіологічного підходу в майбутніх фахівців формується сукупність професійно важливих, для галузі цінностей (те, що відповідає потребам й ідеалам індивіда та є для нього важливим) [1, с. 146] і ціннісних орієнтацій (спосіб диференціації особистісних об'єктів і явищ за їх значущістю, тобто надання переваги одним цінностям над іншими в повсякденних життєвих ситуаціях) [1, с. 145], що є основою регуляції поведінки у професійній діяльності та при прийнятті управлінських рішень. З огляду на це, процес формування професійної готовності рятувальників необхідно розглядати через детермінацію ціннісного ставлення до змісту, ролей, позицій фахової діяльності та прогресивних результатів в ній.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що аксіологічний підхід взаємопов'язаний із ідеями гуманізму, задоволенням професійних потреб особистості [8, с. 29]. Тому, цей підхід визначає розвиток особистості – провідним завданням навчання й виховання, забезпечуючи ціннісне ставлення до індивіда. На основі аксіологічного підходу формуються умови для вдосконалення психічних, моральних, фізіологічних якостей суб'єктів освітнього процесу, а також взаємодія керівника та підлеглого в процесі їхнього становлення та саморозвитку. Ієрархія потреб А. Маслоу сприяє розумінню прагнень кожної особистості, спрямовуючи їх у необхідне русло ефективної професійної діяльності [9]. Засновниками теорії гуманізму особистість розглядається не з позицій зовнішнього спостерігача, а виходячи із вражень, тобто з сприйняття себе самої, впливу почуттів, цінностей та переконань на її поведінку. Своєю чергою, поведінка людини, залежить від обраної нею ролі, що трактує за допомогою сприймання набутий досвід.

Аксіологічний підхід, у контексті вивчення професійної готовності рятувальників, аналізує процес її формування до діяльності в умовах ризику через детермінацію ставлення фахівців до змісту й процесу діяльності, ролей та позицій професії. Набуття та освоєння цінностей і потреб діяльності в екстремальних умовах визначається ступенем розвитку мислення та є результатом становлення особистості професіонала-рятувальника.

Наступним підходом є діяльнісний, оскільки характеризує функцію індивіда в його взаємодії із навколишнім середовищем. Науковцями (К. Альбухановою-Славською, Л. Виготським, Н. Кузьміною, О. Леонтьєвим, С. Рубінштейном) висвітлено теорію діяльності, основою якої є уявлення про діяльність як про соціальну за своєю природою систему, в якій особистість або група людей є активним елементом «системотворення». Своєю чергою діяльність включає в себе різноманітність професій, їх пізнання й інші соціальні процеси в ній, та головне є складовою частиною більш загальної ієрархічної системи «люди – об'єкти – середовище», яка організовує й впорядковує світ діяльностей [3]. О. Леонтьєв та С. Рубінштейн вивчаючи цю теорію дійшли до спільного консенсусу, який полягає в тому, що свідомість визначає діяльність, а не діяльність визначає свідомість [4; 7].

Розвиток ідей діяльнісного підходу тісно переплітається у педагогічних та психологічних наукових напрямках. Тому, О. Леонтьєв запропонував розглядати зовнішню (рухи рук, ніг, тіла людини, своєрідні дії особистості із використанням різноманітних предметів побуту) та внутрішню (розумові дії, використання моделей, образів предметів та інше) діяльність. Науковець довів, що внутрішня діяльність незважаючи на другорядність у відповідності до зовнішньої, формується в процесі переходу зовнішньої у внутрішню, який назвав «інтеріоризацією», а перехід від внутрішньої до зовнішньої – «екстеріоризацією» [4]. С. Рубінштейн [7] доводить, що особистість разом із її психікою формуються й проявляються саме в основній діяльності, тому їх потрібно вивчати через практичну складову. В такий спосіб суб'єкт стає основоположником власної професійної майстерності, а діяльність індивіда набуває змісту самостійності й творчості. Відповідно до цього підходу людська психіка нерозривно пов'язана з її діяльністю і нею ж зумовлена, тобто діяльність є активною взаємодією з середовищем, в якому людина цілеспрямовано чинить вплив на об'єкт, виступаючи в ньому суб'єктом, що задовольняє власні потреби.

На основі діяльнісного підходу у вищих навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій рятувальниками опановуються знання, вміння та навички, що є результатом фахової освіченості, освоюються професійна діяльність, яка є для них непередбаченою, не прогнозованою та небезпечною. В освітньому процесі фахівці цивільного захисту змушені сформуватися власний алгоритм дій в екстремальних ситуаціях, тобто, вміння запобігати, врятувати й допомогти населенню, в цілому ліквідувавши небезпеку. Тобто, на організацію та результат професійної діяльності суттєво впливають особистісні та фахові якості рятувальника як суб'єкта праці, а також він як особистість формується, розвивається та стає професіоналом у процесі поєднання професійного навчання з трудовою діяльністю. Водночас професійна діяльність спонукає рятувальників розвивати необхідні риси характеру, впливає та змінює їхню систему ставлень, інтересів, настанов на обраний фах й світогляд у цілому. Враховуючи науково-технічний прогрес діяльнісний підхід зазнає постійних вдосконалень, оскільки звертається все більша увага на особистісні якості суб'єкта, тобто внутрішню активність людини.

Не менш важливим підходом для вивчення професійної готовності рятувальників є компетентнісний, оскільки сучасна соціально-економічна ситуація в світі ставить високі вимоги до їх професійної підготовленості, а це вимагає новітніх підходів, які змогли б забезпечити становлення компетентних фахівців. Розглядаючи підхід вчені (О. Діденко, Л. Руденко, В. Семиченко, І. Якиманська) довели, що врахування принципів особистісно-орієнтованої парадигми освіти, впливає на становлення особистості фахівця та сприяє отриманню ним потрібних життєвих компетентностей, що необхідні сучасному суспільству. І. Зязюн розглядав компетентність у соціально-педагогічному контексті, вважаючи її продуктом активності впродовж життя індивіда та його екзистенціальною властивістю [2], що сприяє перспективному вирішенню суб'єктом проблемних питань, що характерні для кожної галузі діяльності, без врахування зовнішніх обставин. «Компетентність» Міжнародним департаментом стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Training, Performances and Instruction) трактується як «спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу» [5, с. 18]. Оскільки, зміст генези «компетентність» поєднує в собі мотиваційні, соціальні, когнітивні, поведінкові й технологічні елементи, таким чином компетентнісний підхід сприяє підвищенню конкурентоспроможності рятувальників, враховуючи постійне зростання конкурентності на ринку праці.

Компетентнісний підхід сприяє активізації механізмів загального і професійного саморозвитку рятувальників враховуючи мотивацію разом з її динамікою, визначаючи високий рівень їхньої готовності до діяльності в екстремальних умовах. Упровадження запропонованого підходу в освітній процес фахівців цивільного захисту передбачає його спрямування на формування професійної компетентності, що своєю чергою, сприятиме їх творчому підходу до професійної діяльності.

Першочерговим цей підхід висуває уміння вирішувати життєві та професійні труднощі, а не лише теоретичну основу, наголошуючи на результатах освіти та активізуючи її практичну зорієнтованість. Залежно від специфіки закладу освіти результат розглядається як вміння реалізовувати трудову діяльність у повсякденних життєвих ситуаціях, а не як сукупність засвоєних знань та інформації. Академіком Н. Ничкало доведено, що компетентнісний підхід, при врахуванні характерологічних особливостей регіону, є результативним інструментом підготовки кадрів і виокремлює еквівалентність фахової освіти. На її думку, соціальні гарантії для професіонала в ринкових умовах праці, його конкурентоспроможність та професійна мобільність забезпечується стандартом професійної освіти [6, с. 62].

Методична реалізація компетентнісного підходу в формуванні професійної готовності рятувальників пов'язується з впровадженням засобів педагогіки, що моделюють екстремальні умови праці, під час яких вони мають змогу синтезувати набуті компетентності, практично вдосконалюючи власну фахову майстерність. Це, своєю чергою, вимагає використання особливостей пізнавальної діяльності рятувальників, що оберігатиме їх від травматизму та професійних помилок, які передують в професійній галузі безпеки життєдіяльності.

Висновки. Обґрунтовані конкретно-наукові підходи становлять методологічну основу дослідження процесу формування професійної готовності рятувальників. Визначена методологія дає можливість здійснити аналіз та опис структури, закономірностей функціонування та визначити тенденції розвитку досліджуваного феномену.

Подальшого дослідження вимагає створення структурно-функціональної моделі професійної готовності рятувальників, адекватної виявленим і прогнозованим тенденціям її формування.

Список використаних джерел:

1. Горностай П. П. Ценностные ориентации / П. П. Горностай // Психологія особистості : словник-довідник / за ред. П. П. Горностая та Т. М. Титаренко. — К. : Рута, 2001. — С. 145–146.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / Іван Андрійович Зязюн. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. — 608 с.

3. Качалов Д. В. Концепция формирования педагогической культуры у студентов вуза — будущих учителей в инновационной образовательной среде : [монографія] [Електронний ресурс] / Д. В. Качалов. — М. : Академия Естествознания, 2011. — 157 с. — Режим доступу : <http://www.rae.ru/monographs/125>.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев // Психология личности. — 2-е изд. — М. : Политиздат, 1977. — 304 с.
5. Нечіпор С. В. Методика формування предметної компетентності майбутніх кравців з технології виготовлення одягу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нечіпор Світлана Володимирівна. — Харків, 2013. — 319 с.
6. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України : [монографія] / Нелля Григорівна Ничкало. — К. : Педагогічна думка, 2008. — 200 с.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. / С. Л. Рубинштейн. — М. : Педагогика, 1989. — Т. 2. — 328 с.
8. Чайка В. М. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності : [монографія] / В. М. Чайка // за ред. Г. В. Терещука. — Тернопіль : ТНПУ, 2006. — 275 с.
9. Maslow A. H. Theory of human motivation / A. H. Maslow // Psychol. Rev. — 1943. — vol. 50, №4. — P. 370-396.

УДК 371.14.008+373.1 (045)

М. В. Коннова, м. Вінниця, Україна / M.V. Konnova, Vinnitsa, Ukraine
mkonnova@gmail.com

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Анотація. У даному дослідженні висвітлено проблему формування і розвитку корпоративної культури закладів освіти, розкрито питання змісту і специфіки корпоративної культури закладів системи загальної середньої і вищої освіти, охарактеризовано компоненти корпоративної культури, а також ключові складові корпоративної ідентичності співробітників. Обґрунтовано актуальність управління змінами у формуванні і розвитку корпоративної культури закладів освіти і визначено сутність особливостей діяльності керівника у системі корпоративних відносин.

У статті також визначено корпоративну культуру як систему особистих і колективних цінностей, що сприймаються і поділяються всіма членами організації, набір прийомів і правил вирішення проблеми зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції працівників таких, що виправдали себе в минулому і підтвердили свою актуальність у майбутньому.

Наведено існуючі визначення корпоративної культури. Охарактеризовано зовнішні і внутрішні чинники впливу на корпоративну культуру закладів освіти. Звернена увага на проблему виокремлення компонентів корпоративної культури: система лідерства; стилі розв'язання конфліктів; діюча система комунікації; становище індивіда в організації; прийнята символіка; цінності організації; знання організації; внутрішні і зовнішні комунікації та зв'язки; цілі організації; культура трудового, виробничого та інших матеріальних процесів. У даному дослідженні також йдеться про специфічні цілі і місію закладів освіти.

Висвітлено сутність поняття «імідж». Зазначено, що формування іміджу відбувається у двох напрямках: всередині закладу і ззовні. Підкреслено, що імідж викладача закладу освіти і ступінь сформованості його корпоративної культури є ретрансляторами іміджу і корпоративної культури закладу освіти. У даному дослідженні розглянуто питання корпоративної ідентичності та визначено її ключові складові: інтеграцію, залучення, лояльність.

Ключові слова: інноваційна діяльність, корпоративна культура, корпоративна ідентичність, інтеграція, брендинг, залучення, лояльність.

Annotation. In this research the problem of formation and development of the educational institutions' corporate culture has been highlighted. Some issues of the content and specifics of corporate culture of Secondary and Higher education institutions have been described. The components of corporate culture have been also described, as well as key components of the employees' corporate identity have been determined. The relevance of change management in the formation and development of the educational institutions' corporate culture has been